

GUIA PER A DOCENTS DE L'ASSIGNATURA SUPERVISIÓ DEL PRÀCTICUM D'EDUCACIÓ SOCIAL DE LA UNIVERSITAT DE BARCELONA

Glòria Díaz, Ainoa Mateos i Sandra Girbés

Facultat d'Educació. Universitat de Barcelona.

Fotografia disponible en Picography-Behind the door-
<https://picography.co/behind-the-door/>

Pràcticum d'Educació Social (PRACSOC). Facultat d'Educació. Universitat de Barcelona.

Fotografies:

Les fotografies que surten en aquesta guia estan disponibles a la web Picography <https://picography.co/> i a la web StockSnap <https://stocksnap.io/>. Totes les fotografies estan subjectes a llicència CC0.

Reconeixement – No comercial – Sense obra derivada (*by-nc-nd*): permet utilitzar l'obra original sempre que es reconegui l'autoria, s'indiqui la llicència i l'ús de l'obra no tingui una finalitat comercial. La creació d'obres derivades no està permesa a priori i, per tant, es requereix l'autorització corresponent.

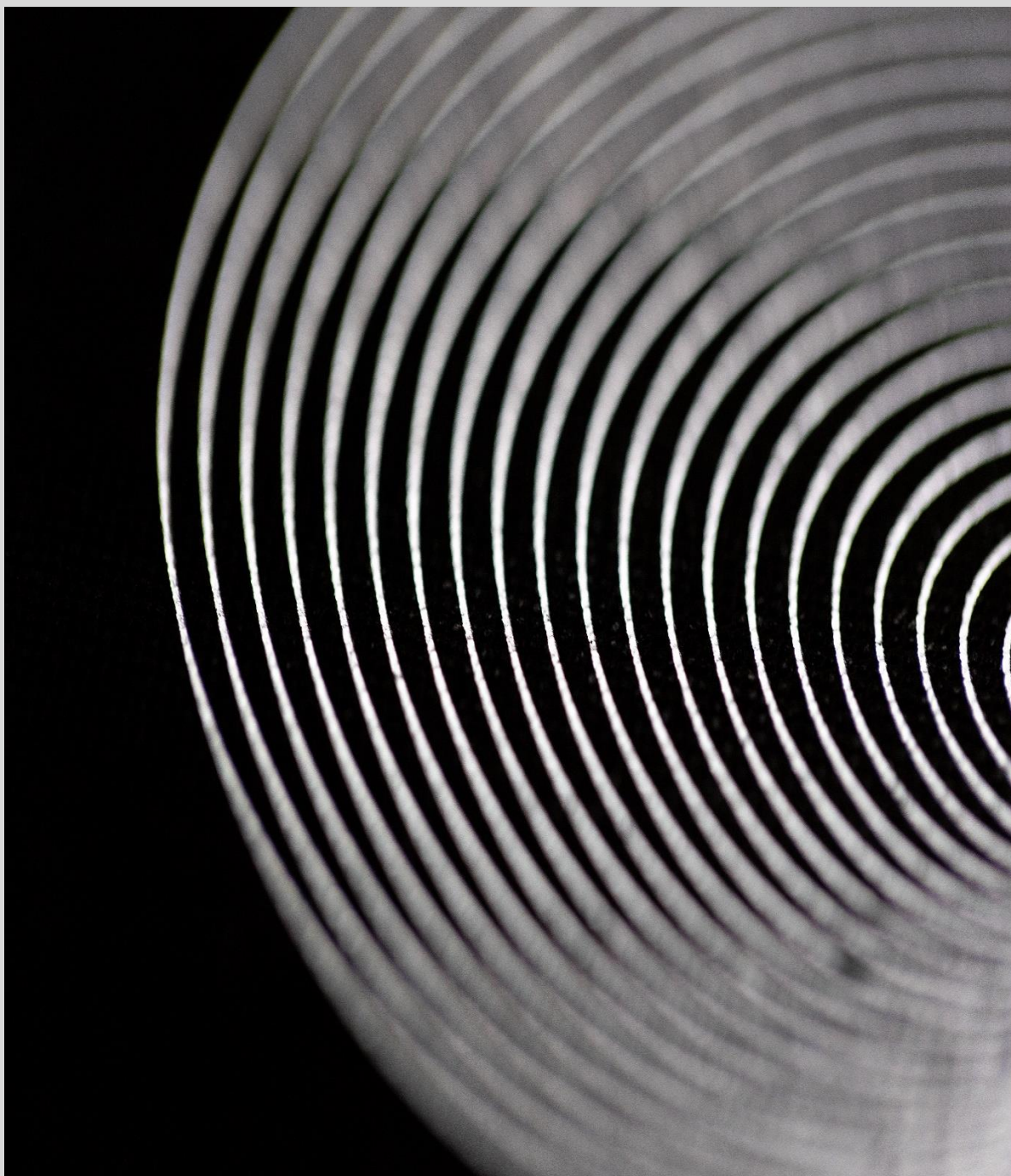
Como citar aquest document: Díaz, G., Mateos, A. i Girbés, S. (2021). *Guia per a docents de l'assignatura de supervisió del pràcticum d'educació social de la Universitat de Barcelona*. Barcelona: Dipòsit Digital de la Universitat de Barcelona. Col·lecció OMADO.
DOI: [10.13140/RG.2.2.24611.78881](https://doi.org/10.13140/RG.2.2.24611.78881)

UNIVERSITAT DE
BARCELONA

Camí iniciat

Fotografia disponible en Stocksnap -Abstract Curves Photos- de HD Wallpapers.
<https://stocksnap.io/photo/abstract-curves-5GBIMZHM8F>

Sembla impossible pensar, i viure en un present, amb continuïtat manifesta en un futur proper, de vegades molt més proper del que voldríem. I això espanta no només al nostre alumnat, sinó que ens descobrim nosaltres mateixes, com a docents, assumint riscos de manera inconscient perquè se suposa que hem de donar resposta a múltiples realitats i hem d'abordar les seves pràctiques professionals, en i des de la seva complexitat.

El canvi, pel que fa a la nova organització de les pràctiques del grau d'Educació Social, planteja nous reptes en la nostra manera de fer com a docents. Això ens porta a la necessitat de replantejar-nos els espais que se'ns ofereixen per a la formació de l'alumnat, és a dir, els seminaris, com a llocs de trobada on s'imbriquen la teoria i la pràctica, el coneixement i l'experiència, i que donen lloc al saber sobre la praxi de l'educació social.

Cal entendre que ens hem de desprendre d'asseveracions fixes, universals i absolutes, en les quals difícilment tenen cabuda la sorpresa, la possibilitat de l'esdevenir, les vacil·lacions, les inseguretats, les pors, les preguntes, el patiment... Hem de girar al voltant de les múltiples interpel·lacions que se'ns presenten i deixar que ens guïïn. Per fer-ho, és imprescindible deixar enrere les certes epistemològiques i comprendre, també, que no hi ha fórmules ni receptes. El que els passa als i a les alumnes, i el que ens passa a nosaltres, s'ha de convertir en l'eix de les nostres actuacions: les seves i les nostres.

Ens urgeix pensar-nos com a docents en un lloc diferent, poc semblant als espais acostumats, i per això necessitem crear possibilitats d'obertura, encara que inicialment només siguin esclatxes que donin cabuda a formular-nos les preguntes fonamentals: qui soc jo? què produeix en mi la presència de l'altre? quina demanda hi ha en els seus ulls, en el seu gest, en el seu crit o en el seu silenci? Què em diu a mi la seva presència? (Pérez de Lara, 1998).

Veiem imprescindible compartir sentits, no en el seu excés sinó en la seva falta, perquè això ens pot portar a dilucidar com podem no sentir-nos en el buit en aquest nou recorregut que fa que la nostra figura com a docents sigui encara més complexa. Per això, us proposem que ens permeteu acompanyar-vos a través d'aquesta guia, que intenta respondre a les noves demandes generades en la quotidianitat dels nostres seminaris.

Metodologies possibles?

Fotografia disponible en Picography- Macro water drops- de Travis Soule.
<https://picography.co/macro-water-drops/>

Són múltiples i diverses les estratègies metodològiques que podem referenciar en aquesta guia. Tot i que sense ànim de ser exhaustives, creiem encertat presentar un ampli ventall de possibilitats perquè cadascuna pugui ajustar-les a les seves necessitats en la docència i, sobretot, a la seva manera d'entendre-la. Hem d'afegir, també, que no totes les metodologies responen als principis pedagògics de les persones que hi participem com a equip docent del pràcticum del grau d'educació social. És per aquest motiu, potser, que n'hauríem de conèixer les limitacions i les possibilitats; aquí cal que algunes les pensem no tant com a metodologies en si, sinó com a eines que poden ajudar-nos a sostenir i facilitar

unes o altres metodologies. Sobretot si compartim que els seminaris són espais de construcció conjunta en relació amb el debat i la confrontació de la praxi de l'educació social. Llocs reflexius i crítics en què els i les estudiants puguin ser i dir sense cotilles ni falsos clixés que puguin impedir una construcció des de si mateixos.

Actualment són molt freqüents les propostes que trobem en la línia del que hem de conèixer per estar al dia de les últimes, o no tan últimes, propostes metodològiques, que formen part del que tant s'ha esmentat en la innovació educativa. Aquí us en deixem algunes; encara que alguns puguin considerar que la seva aportació és molt discutible, com a noves metodologies en educació superior potser sí que podem considerar-les eines que ens poden ajudar a desenvolupar la nostra docència:

- ❖ [Aprentatge basat en reptes \(ABR\)](#)
- ❖ [Aprentatge invers \(*flipped classroom*\)](#)
- ❖ [Aprentatge ubic](#)
- ❖ [Xarxes socials: usos educatius d'Instagram](#)

Per seguir explorant aquestes propostes, si són del vostre interès, us aportem articles, pàgines web, conferències, etc. que mostren aspectes relacionats amb aquestes línies metodològiques i hi aprofundeixen. Per això us suggerim revisar el següent:

- Silva Quiroz i Maturana Castillo (2017). [Una propuesta de modelo para introducir metodologías activas en educación superior.](#)
- Conferència impartida per Miguel Zapata, de la Universitat d'Alcalá de Henares, el 2013 a la Plenaria Innovación Educativa sobre: [«El aprendizaje en la sociedad postindustrial del conocimiento. La individualización, una propuesta para la educación universitaria».](#)
- Web: [Metodologías que todo profesor del siglo XXI debería conocer.](#)

N'hi ha d'altres que participen de perspectives que s'enquadren en un **aprenentatge per competències** com el que ens mostren alguns projectes. Al voltant d'això compartim un material audiovisual creat per un equip de docents de la Facultat de Ciències de l'Educació de la Universitat Autònoma de Barcelona (UAB) el 2017, pensat en relació amb les competències transversals del pràcticum i en el marc d'un projecte d'innovació docent que porta per títol «Material docent per millorar les competències transversals en els entorns de pràcticum» (UAB). Està elaborat en format digital (vídeos) i hi podem apreciar situacions i casos reals en diversos contextos de la pràctica professional, amb suport, al seu torn, de material gràfic:

- [VÍDEO: INTRODUCCIÓ. LES COMPETÈNCIES TRANSVERSALS EN ELS ENTORNS DE PRÀCTICUM](#)
- [VÍDEO 1: L'AUTO-ORGANITZACIÓ](#)
- [VÍDEO 2: INICIATIVA, IMPLICACIÓ I RESPONSABILITAT](#)
- [VÍDEO 3: PRESA DE DECISIONS I RESOLUCIÓ DE PROBLEMES](#)
- [VÍDEO 4. TREBALL EN EQUIP I RELACIONS INTERPERSONALS](#)
- [VÍDEO 5. COMUNICACIÓ I AUTOREGULACIÓ DE LES EMOCIONS](#)
- [VÍDEO 6. ADAPTACIÓ I FLEXIBILITAT](#)
- [VÍDEO 7. PENSAMENT CRÍTIC I COMPROMÍS ÈTIC](#)

Volem destacar també en aquesta línia de competències, per la seva gran transcendència i aportació al Pràcticum d'Educació Social de la UB ja al 2013, un equip docent del pràcticum (Costa, S.; Novella, A.; Forés, A.; Cabrera, O. et al., 2013) que va elaborar una guia didàctica de suport a les pràctiques externes d'educació social. El van definir així:

La guia didàctica s'adreça a docents que acompanyen processos formatius en els espais de les pràctiques i per fer-ho tenen l'espai grupal d'un taller o seminari, espai per excel·lència on es porta a terme l'acompanyament i la «supervisió». Aquest material consisteix en un recull de fitxes didàctiques elaborades des de l'òptica de les competències, objectius i continguts que es pretenen desenvolupar i acompanyar al llarg de les pràctiques externes d'educació social, i en consonància amb les competències professionalitzadores del grau d'Educació Social. La mostra que s'inclou en aquesta guia no és la representativa de tot el conjunt de pràctiques docents que es poden arribar a desenvolupar en un espai de seminari i per tant resta la possibilitat de continuar ampliant-la amb noves estratègies, dinàmiques o instruments de treball.

Podeu consultar la guia en profunditat al Dipòsit Digital de la Universitat de Barcelona:

Costa, S.; Novella, A.; Forés, A.; Cabrera, O.; Ballester, M.; Ciurana, A.; Folgueiras, P. (2013). *Materials didàctics de suport a les pràctiques externes d'Educació Social. Grau d'Educació Social*. Barcelona: Universitat de Barcelona. Dipòsit Digital: <http://hdl.handle.net/2445/34300>

En aquesta presentació volem destacar **les metodologies narratives**, per a algunes de nosaltres les més properes a la nostra manera de fer en els seminaris de pràctiques. Hem pogut constatar, en el transcurs d'aquests anys, la necessitat de tenir en compte la complexitat educativa i social en els llocs on es porta a terme la praxi de l'educació social. A l'article «[Una metodología autonarrativa para el trabajo social y educativo](#)» l'autora, Laura Formenti (2009), ens diu:

[...] con la pretensión de iniciar a los futuros profesionales en un saber-ser que se apoya en la toma de conciencia de lo que se ha sido, en función de lo que se quiere llegar a ser; además, esta formación facilita instrumentos y estrategias del cuidado de sí para afrontar las dificultades de un trabajo que implica el contacto cotidiano con el sufrimiento; también ayuda a desarrollar los saberes de tipo más disciplinar a través de una didáctica que no considera ya al currículum de una manera abstracta y separada de la experiencia de vida y profesional, sino que exige de cada estudiante la apropiación de esta experiencia en una confrontación fecunda entre ideas y experiencias, entre teoría y vida (p. 269).

Per continuar en aquesta línia us portem també un text, amb el qual moltes de nosaltres hem treballat des que es va publicar, que ens ajuda a aprofundir en aquesta perspectiva de les narratives en l'estudi de la docència, tal com ens proposen Hunter McEwan i Kieran Egan (2003) en el llibre *La narrativa en la enseñanza, el aprendizaje i la investigación* publicat per l'editorial Amorrortu.

Pensem que és necessari incloure en aquesta proposta que us fem suports metodològics que ja fem servir però que potser no hem sistematitzat o argumentat com ho fa M. Carmen Pereira Domínguez (2005) en el seu article «[Cine y educación social](#)», que ens remet a les narratives visuals, tan suggeridores en la formació dels i les estudiants.

A manera de guia cinematogràfica relacionada amb l'educació social, aquesta autora ens facilita la taula següent (Pereira, 2005, p. 221):

	ÁMBITOS	PELÍCULAS	VALORES SOCIALES
1-ADULTOS Y VEJEZ	-Educación permanente.	- <i>Cartas a Iris</i> , (Ritt y Chelsom, 1989); <i>El cartero y Pablo Neruda</i> , (Radford, 1995); <i>Estación Central Brasil</i> , (Salles, 1998); <i>Lugares comunes</i> , (Aristaraín, 2002).	-Libertad, justicia, respeto, comprensión, solidaridad.
	-Medios de comunicación.	- <i>Días de radio</i> , (Allen, 1987); <i>Cinema Paradiso</i> , (Tornatore, 1988); <i>Sostiene Pereira</i> , (Faenza, 1996); <i>El show de Truman</i> , (Weir, 1998).	-Respeto, sinceridad, libertad, dignidad, justicia, compromiso, tolerancia.
	-Atención a la vejez	- <i>En el estanque dorado</i> , (Rydell, 1981); <i>Paseando a Miss Daissy</i> , (Beresford, 1989); <i>Tomates verdes fritos</i> , (Avnet, 1991); <i>El abuelo</i> , (Garcí, 1998); <i>El hijo de la novia</i> , (Campanella, 2001); <i>A propósito de Smith</i> , (Payne, 2002).	-Ayuda, amor, respeto, justicia, responsabilidad, comprensión, solidaridad.
	-Formación laboral e inserción social.	- <i>Tocando al viento</i> , (Herman, 1996); <i>Full Monty</i> , (Catteneo, 1997); <i>La cuadrilla</i> , (Loach, 2001); <i>Los lunes al sol</i> , (De Aranoa, 2002).	-Libertad, amistad, colaboración, compromiso, igualdad de oportunidades, justicia.

**GUIA PER A DOCENTS DE L'ASSIGNATURA SUPERVISIÓ DEL PRÀCTICUM D'EDUCACIÓ SOCIAL
DE LA UNIVERSITAT DE BARCELONA**

	-Educar para el consumo reflexivo y justo.	- <i>Ladrón de bicicletas</i> , (De Sica, 1948); <i>Lloviendo piedras</i> (Loach, 1993); <i>Toy Story</i> , 1 y 2 (Lasseter, 1995 y 1998); <i>Las mujeres perfectas</i> , (Oz, 2004)	-Justicia, libertad, responsabilidad, compromiso, solidaridad.
	-Educación familiar.	- <i>Mi vida en rosa</i> , (Berliner, 1997); <i>El indomable Will Hunting</i> , (Van Sant, 1998); <i>El caso Winslow</i> , (Mamet, 1999); <i>Cadena de favores</i> , (Leder, 2000); <i>El Bola</i> , (Mañas, 2000); <i>Sbrek</i> 1 y 2, (Adamson y Jensen, 2001 y 2004); <i>Mi gran boda griega</i> , (Zwick, 2002); <i>Héctor</i> , (Querejeta, 2004).	-Amor, respeto, sensibilidad, amistad, voluntad, comprensión, comunicación, responsabilidad, compromiso.
2-EDUCACIÓN SOCIAL ESPECIALIZADA	-Drogodependencias y rehabilitación social.	- <i>Historias del Kronen</i> , (Armendáriz, 1994); <i>Transporting</i> , (Boyle, 1996); <i>Mi nombre es Joe</i> , (Loach, 1998).	-Libertad, responsabilidad, diálogo, esfuerzo, ayuda, compromiso.
	-Atención a la mujer.	- <i>Thelma y Louise</i> , (Scott, 1991); <i>Ladybird, Ladybird</i> , (Loach, 1994); <i>Solas</i> , (Zambrano, 1998); <i>Las horas</i> , (Daldry, 2002); <i>Te doy mis ojos</i> , (Bollaín, 2003); <i>Cleopatra</i> , (Mignona, 2003); <i>La sonrisa de Mona Lisa</i> , (Newell, 2003); <i>Roma</i> , (Aristarain, 2004).	-Libertad, amor, tolerancia, comunicación, respeto, aceptación, comprensión, dignidad, igualdad de oportunidades, compromiso.
	-Atención a la infancia.	- <i>Adiós muchachos</i> , (Maite, 1987); <i>Las hermanas de la Magdalena</i> , (Mullan, 2002); <i>Los chicos del coro</i> , (Barratier, 2004).	-Respeto, amor, diálogo, amistad, comunicación, responsabilidad, sensibilidad, tolerancia.
	-Integración social de personas discapacitadas.	- <i>Los santos inocentes</i> , (Camus, 1984); <i>Forest Gump</i> , (Zemeckis, 1994); <i>Yo soy Sam</i> , (Nelson, 2001); <i>Una mente maravillosa</i> , (Howard, 2001); <i>Buscando a Nemo</i> , (Stanton y Unkrich, 2003).	-Tolerancia, libertad, amor, amistad, respeto, comprensión, convivencia.
	-Centros penitenciarios.	- <i>En el nombre del padre</i> , (Sheridan, 1993); <i>La lista de Schindler</i> , (Spielberg, 1993); <i>Cadena perpetua</i> , (Darabont, 1994); <i>Sleepers</i> , (Levinson,	-Libertad, justicia, dignidad, compromiso, tolerancia, paz.

**GUIA PER A DOCENTS DE L'ASSIGNATURA SUPERVISIÓ DEL PRÀCTICUM D'EDUCACIÓ SOCIAL
DE LA UNIVERSITAT DE BARCELONA**

		1996); <i>La vida es bella</i> , (Benigni, 1997); <i>El pianista</i> , (Polanski, 2002).	
	-Atención a personas inmigrantes.	- <i>Las cartas de Alou</i> , (Armen-dáriz, 1990); <i>Bwuana</i> , (Uribe, 1995); <i>Saïd</i> , (Soler, 1998); <i>Flores de otro mundo</i> , (Bollaín, 1999); <i>Kandabar</i> , (Makhmalbaf, 2001); <i>Balseros</i> , (Boch y Doménech, 2002); <i>En un lugar de África</i> , (Link, 2003).	-Igualdad, ayuda, respeto, justicia, tolerancia, comprensión, solidaridad, cooperación, libertad.
	-Marginación social.	- <i>La naranja mecánica</i> , (Kubrick, 1971); <i>El rey pescador</i> , (William, 1992); <i>Barrio</i> , (De Aranoa, 1998); <i>La vendedora de rosas</i> , (Gaviria, 1998); <i>Ciudad de Dios</i> , (Meirelles, 2002); <i>Felices 16</i> , (Loach, 2003).	-Libertad, respeto, amor, justicia, tolerancia, cooperación.
	-Educar para la salud y el medio ambiente.	- <i>Dersu Urzala (El cazador)</i> , (Kurosawa, 1975); <i>El oso</i> , (Annaud, 1988); <i>Philadelpia</i> , (Demme, 1993); <i>Quédate a mi lado</i> , (Colombus, 1998); <i>Las normas de la casa de la sidra</i> , (Halstrom, 1999); <i>Mi vida sin mí</i> , (Coixet, 2002); <i>Smoking room</i> , (Wallo-vits y Gual, 2002); <i>Las cbicas del calendario</i> , (Cole, 2003); <i>Las invasiones bárbaras</i> , (Arcand, 2003); <i>Mar adentro</i> , (Amenábar, 2004).	-Libertad, respeto, amor, dignidad, generosidad, paciencia, justicia, comprensión, colaboración.
3-ANIMACIÓN SOCIOCULTURAL E INTER-CULTURAL	-Educar para el ocio y el tiempo libre.	- <i>Carros de fuego</i> , (Hudson, 1980); <i>El río de la vida</i> , (Redford, 1992); <i>Un abril encantado</i> , (Barners, 1992); <i>El sol del membrillo</i> , (Erice, 1992); <i>Billy Elliot (Quiero bailar)</i> , (Daldry, 2000); <i>Quiero ser como Beckam</i> , (Cada, 2002).	-Libertad, felicidad, vida, responsabilidad, comprensión, cooperación.
	-Desarrollo comunitario sostenible y cultural.	- <i>Un lugar en el mundo</i> , (Aristarain, 1991); <i>Hoy empieza todo</i> , (Tavernier, 1998); <i>El milagro de Candeal</i> , (Trueba, 2004).	-Apoyo, confianza, justicia, cooperación, responsabilidad, diálogo.

Per acabar aquest apartat volem compartir amb vosaltres una perspectiva teòrica-metodològica que ens aproxima a l'anàlisi de les institucions: l'**anàlisi institucional**. Posem un especial èmfasi en aquesta perspectiva atesa l'empremta que ha tingut en la formació de l'alumnat del grau d'Educació Social, pel fet d'haver tingut com a mestra i companya la precursora d'aquest tipus d'anàlisi a la Facultat d'Educació. Caterina Lloret va marcar amb el seu coneixement moltes de les que avui formem part de l'equip docent de pràctiques. Els seus ensenyaments i passió en, i per a, l'educació social han transcendit de tal manera que durant dècades ens han guiat en l'exercici de la nostra professió.

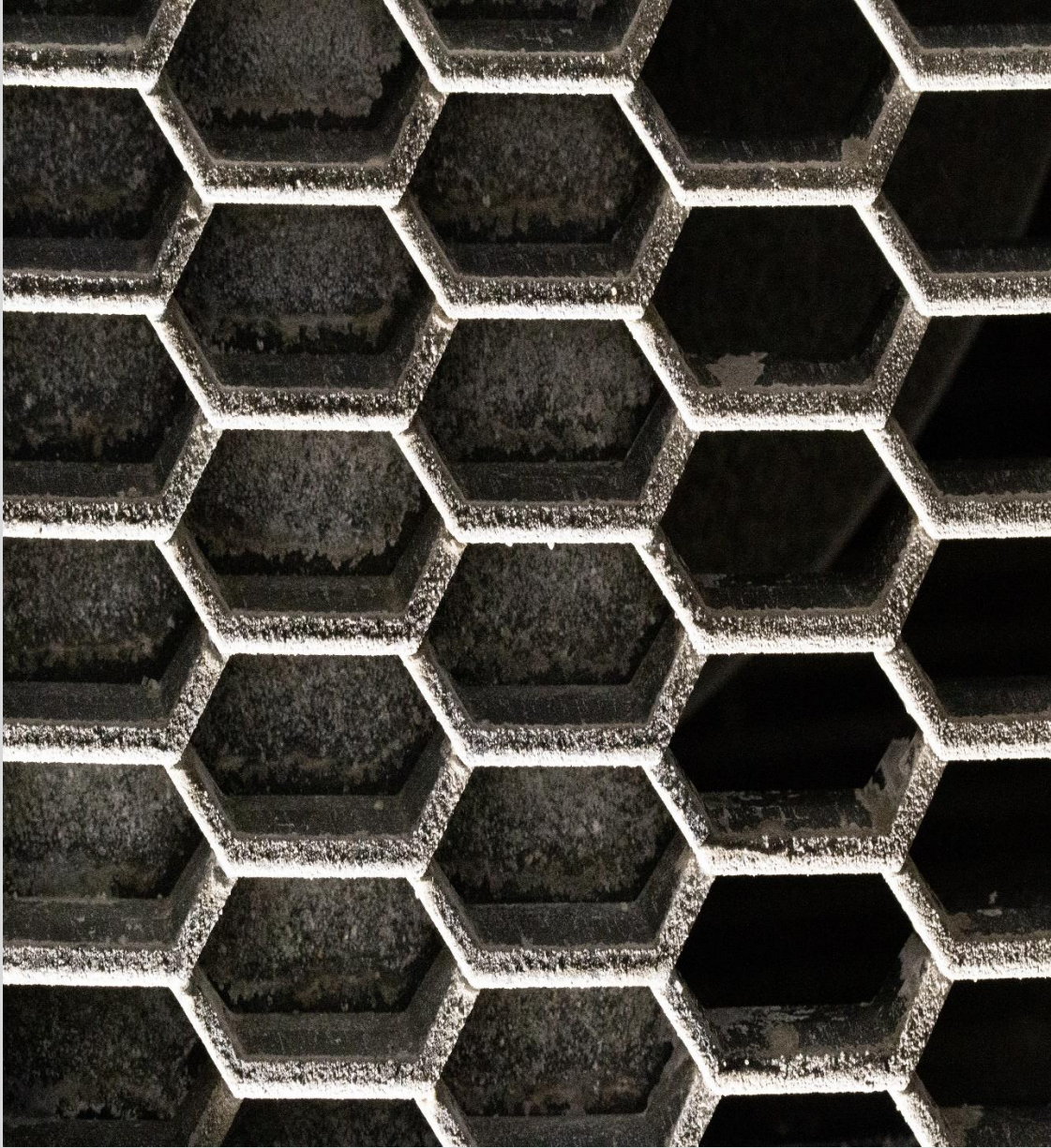
Per seguir en aquesta línia metodològica compartim aquest article de Cora Escolar (2010), «[Institución, Implicación, Intervención. Revisando y revisitando las categorías del Análisis Institucional](#)», que segur que ens proporcionarà elements per imbricar la teoria i la pràctica.

[...] Lourau, en un seminario dictado en la Facultad de Ciencias Sociales de la Universidad de Buenos, hacia el año 2000, planteaba que la institución es el movimiento de lo instituyente y lo instituido que producen institucionalización en el devenir (p. 239).

Des de les aportacions que sorgeixen de l'equip docent us portem també aquest article, del qual moltes ja participen i construeixen les anàlisis, i reflexions, en els seus seminaris de pràctiques: Orozco, S.; Hormazábal, R.; Quiles, E. (2019). «[El uso del análisis institucional como recurso pedagógico en la formación docente universitaria](#)». Ens diuen:

Este tipo de abordaje institucional, lo que pretende es ofrecer a distintos colectivos la posibilidad de, como menciona Fernández (1998) "volver a pensar su realidad" (p. 138), a tomar conciencia de lo vivido para comprender no solo aquello que les está pasando, sino el modo y el por qué. Para ello, quienes participan en el proceso deberán ponerse en juego y someter sus vivencias, percepciones y sensaciones al análisis (Fernández, 1998a), a la reflexión de sus experiencias (Orozco Martínez, 2016). Hacer esto resulta importante, en la medida en que la tarea que se desarrolla en las instituciones y, quizás más en las de carácter socio educativo, tienen como señalan (Contreras y Orozco Martínez, 2016) mucho "de borrosa, de resbaladiza, de imprevisible, de sutil, de delicada" (p. 11).

Qüestions que considerem imprescindibles

Fotografia disponible en Picography- Car grille background- de Travis Soule.
<https://picography.co/car-grill-background/>

Durant el temps de formació dels nostres estudiants d'Educació Social a la Facultat d'Educació de la Universitat de Barcelona podem assegurar que les pràctiques en centres externs constitueixen l'eix que dona sentit i *resignifica* el que, en el dia a dia a les aules, a través dels diferents continguts de les assignatures del grau, els aproxima al que serà la manera com fonamentar i argumentar la seva praxi com a educadors i educadores socials. És freqüent veure, i així ho adverteix també Anna Gómez Mundó (2019) en el seu article «[El moviment de l'aprenentatge i l'aprenentatge de moure's](#)», que algunes persones pensen la teoria com a supèrflua i creuen que en tenim prou, per dur a terme la nostra professió, amb *l'acció per l'acció*.

[...] Hi vull posar èmfasi perquè fa molt temps que es va escampant com llavors en el vent la idea que el que cal a un bon educador és una formació pràctica, que la teoria és un accessori prescindible que només serveix per a farcir i donar volum als temaris de les assignatures dels graus universitaris. I amb una lògica simplista, també es va inoculant la idea que aquell qui aprèn només necessita conèixer els coneixements pràctics que li serveixin per resoldre la necessitat immediata de trobar feina, obtenir una qualificació acadèmica o resoldre les qüestions quotidianes bàsiques de supervivència.

Paradoxalment, la propagació del missatge que atribueix un caràcter superflu a la teoria en la formació de tota educadora i educador ha anat sovint de la mà de mestres autoanomenades progressistes i renovadores de models pedagògics que han qualificat de caducs i obsolets per característiques tan canviants de realitat del present on hem d'educar. I a poc a poc, aquesta animadversió cap a la teoria ha anat calant en ments de joves estudiants d'educació que volien aprendre i formar-se amb la intenció de transformar una realitat educativa en la qual no es reconeixien, en la qual no es sentien lliures per ser i en la qual no reconeixien com a escenari per a aprendre (p. 34).

Per trencar aquestes concepcions tan arrelades en els nostres espais de formació, en la praxi com a educadors i educadores socials ens proposa dotar-nos d'aspectes teòrics que ens permetran la connexió de l'acció i la reflexió per saber situar-nos en els diferents contextos: «situar-nos conscientment i críticament al món és, precisament, un dels fets que més necessiten l'assistència de la teoria [...]» (Gómez, 2019, p. 41).

És a partir d'aquestes aportacions que considerem necessària, com a qüestió imprescindible en els nostres seminaris, la creació d'espais que ens possibilitin constituir etapes d'anàlisi i reflexió conjunta per aconseguir una disposició crítica i transformadora. Per això ens remetem de nou a l'anàlisi institucional i les seves

categories, que ens ajudaran a pensar les interseccions entre coneixement i pràctica:

Aquí vamos a partir de la tensión constitutiva entre el saber y la experiencia. Para ello, y a partir de categorías del análisis institucional intentaremos repensar la confluencia entre el proceso de producción de conocimientos y el proceso de intervención en instituciones.

Para hablar de la teoría de la institución, los teóricos del análisis institucional postulan tres momentos del concepto: universalidad, particularidad y singularidad, que hacen funcionales a tres categorías: instituido, instituyente e institucionalización (Escolar, 2010, p. 239-240).

Són moltes les qüestions que ens interpel·len, que en el dia a dia dels seminaris emergeixen o proposem a partir de les narratives dels nostres estudiants, i que difícilment podríem abastar aquí i ara. Tot i això, i corrent el risc de caure en una visió massa polaritzada en posicionaments gens neutrals (res més lluny de la nostra intenció, sinó que els sentim com a elements que donen i comparteixen sentit, i que ens construeixen com a subjectes polítics amb històries úniques i singulars), posem en joc conceptes que s'imbriquen amb les realitats compartides: els processos de subjectivació, la relació educativa, els vincles, les dicotomies, els binarismes, els prejudicis, la violència, la violència simbòlica, el dolor, les relacions de poder, les asimetries, les concepcions sobre l'altre, les pors, les diferències, la mirada, l'escolta, l'acompanyament, el patiment, la condició del que és humà, l'acceptació, els diagnòstics, la medicalització, el càstig, les patologitzacions, les classificacions, el mesurable, la indiferència, la deshumanització, la biotecnocràcia, els protocols, les institucions, el que està instituint, el control, la moral, l'ètica...

Podríem construir una llista inacabable de qüestions que ens travessen, que hem de repensar per no convertir-nos en subjectes passius i submisos. Subordinades a unes tècniques desproveïdes de sentit i paralizades davant aquest altre del qual, des del nostre imaginari, construïm una idea, noció o concepte, en el qual el tanquem i reduïm. Potser caldria fer-nos la pregunta que ja ens proposava Caterina Lloret el 1998:

¿Podemos liberar, "salvar" entonces, a los y las demás de la exclusión para incluirlos o reducirlos dentro de los muros de la educabilidad o/y de una integración basadas en el control de la diversidad y del riesgo? (p.12).

Són molts els reptes que ens podem trobar en les propostes que sorgeixen en els seminaris; de vegades aquestes propostes també ens qüestionen a nosaltres com a docents, i per això volem compartir com les hem anat abordant i quins són els recursos que ens han ajudat a sustentar aquestes qüestions. El que ens ha guiat en aquesta tasca metodològica ha estat fer-nos preguntes. La pregunta ens porta al mètode en el qual podem radicar els nexes entre el coneixement i la pràctica; és per això que considerem imprescindibles l'anàlisi institucional i les narratives. Des de l'anàlisi institucional, tal com ens aporta Cora Escolar (2010):

Pondremos de relieve las herramientas teóricas que proporciona el Análisis Institucional y su importancia en el planteamiento de ciertos problemas fundamentales en el análisis y la práctica sociales: la relación teoría-práctica, el saber como poder, la vinculación-oposición entre la acción microsocial y el análisis/acción/macrosocial, el papel y las implicaciones del intelectual (p. 238).

Continuant en aquesta construcció de nexes i seguint aquesta orientació des de la pregunta ens trobem de nou les narratives que ens permetran dir i explicar-nos trencant al mateix temps els estereotips. En paraules de Laura Formenti (2009):

Se trata de renunciar a trabajar para el usuario "que tenemos en la cabeza" e intentar preguntarnos quiénes son esos usuarios –de carne, hueso e historia- que tenemos delante. Porque todavía hay demasiadas personas contadas por otros, que no alcanzan a hablar, a decirse y contarse (p. 273).

En aquest construir i deconstruir, altres equips docents, en aquest cas de la Universitat de Cadis, València i Màlaga, participen de manera conjunta en la redacció d'aquest article: Sierra Nieto, J. E.; Caparrós Martín, E.; Molina Galvañ, D.; Blanco García, N. (2015). «[Aprender a través de la escritura. Los diarios de prácticas y el desarrollo de saberes experienciales](#)». En aquest article hi trobem moltes connexions amb les nostres propostes, entre elles, pensar els seminaris de supervisió i les tutories com a llocs en els quals els i les estudiants puguin fomentar «aquellas disposiciones necesarias para pensar sobre si mismos en relación con lo vivido desde una actitud pedagógica reflexiva» (p. 673).

Per aquesta raó, l'escriptura, igual que en els nostres seminaris, es torna irremplaçable i es converteix en el mitjà per possibilitar les articulacions teoricopràctiques:

La perspectiva autonarrativa crea múltiples niveles de narración [...]

El nivel autonarrativo del sujeto: ¿Qué cuenta, ¿qué dice de sí mismo, de su situación, de la relación con el profesional y con el servicio... pero sobre todo cómo se cuenta, ¿cómo conecta los hechos, qué significados ofrece, qué prioridades, qué tramas?

El nivel autonarrativo del profesional: ¿Qué/cómo se cuenta el profesional en relación con ese sujeto, dentro de ese contexto? ¿Cómo conecta lo que sabe de sí con su propia historia? ¿Qué prejuicios y resonancias pone en juego?

El nivel multinarrativo de la colectividad, de la red: ¿Cuáles son las historias colectivas que confluyen y sostienen las narraciones individuales del uno y del otro? ¿Cuáles son los sistemas significativos coimplificados, directa o indirectamente por los relatos? (Formenti, 2009, p. 273-274).

Però per poder arribar a la narració sense que es converteixi en pura descripció, ni s'entengui com a opinió en simplificar els processos que passen per una pràctica reflexiva a partir de l'experiència, ni es converteixi en un seguit de judicis de valor i intencions de les actuacions de l'altre, cal la lectura compartida i reflexionada. Els nostres estudiants presenten molt sovint aquestes dificultats en l'escriptura, i ho expressen dient que «no sé com ordenar-ho», «tinc moltes coses a dir, però què hi he de posar?», «vaig anotant, però no penso que sigui important», «em costa molt escriure» o «no recordo el que he llegit». És en la trobada de la lectura amb la seva experiència, i escoltant les reflexions de companys i companyes en el seminari, que inicien una nova manera d'ubicar-se i d'ubicar la seva pràctica. Considerem necessari compartir **tres llibres que poden ajudar** i, al mateix temps, **convertir-se en punts de trobada per argumentar les seves reflexions i les nostres**:

- Gómez Mundó, A. (2012). *Sabers i sentits de l'educació social. Sostenir l'ofici*. Barcelona: UOC.
- Planella, J. (2009). *Ser educador. Entre pedagogía i nomadismo*. Barcelona: UOC.
- Planella, J. (2014). *El oficio de educar*. Barcelona: UOC.

Podem dir que aquests textos només són l'obertura per seguir en la recerca de múltiples trobades amb aquests i altres autors que ens poden ajudar a compartir sentits.

Per continuar en aquesta línia volem oferir-vos també els següents recursos que es troben en pàgines web, com ara:

- ❖ [Revista de Educación Social](#)
- ❖ [Núm. 71 \(2019\): Educació social i escola](#)
- ❖ [Educación Social. Revista de Intervención Socioeducativa](#)
- ❖ [Laboratorio de Educación Social. Publicacions UOC](#)
- ❖ [Educación expandida](#)
- ❖ [Calidoscopi d'Educació Social](#) «Si puc atendre el que em diu, comprendre com ho sent, apreciar el significat i entendre el sentit de les seves emocions, aleshores lliuraré grans forces de canvi en la seva persona»
- ❖ [La puerta de la educación social](#)
- ❖ [Les palabras y acciones desde la Educación Social marcan la diferencia. CGCEES](#)
- ❖ [CCCB- Contra el racismo](#)

Enllaços de documentals que poden donar suport als debats en el marc dels seminaris:

- ❖ [Xesc Cabot i Pep Garrido \(Directors\). \(2019\). Sense Sostre.](#)
- ❖ [Sense Ficció- Mai més víctima- TV3.CAT](#)
- ❖ [Sense Ficció- Veus contra l'estigma-TV3.CAT](#)
- ❖ [Sense Ficció- Infància en risc-TV3.CAT](#)
- ❖ [Sense Ficció- Peixos d'aigua dolça \(en aigua salada\)- TV3.CAT](#)
- ❖ [Sense Ficció- Gent del barri- TV3.CAT](#)
- ❖ [Sense Ficció- Paper mullat- TV3.CAT](#)

En temps de pandèmia

No podem oblidar les implicacions que tenen en els nostres diferents contextos les situacions que ha desencadenat la pandèmia de la COVID-19 i com afecta les nostres institucions i l'alumnat en pràctiques. A continuació mostrem alguns enllaços cap a continguts que poden resultar d'interès en aquest context de crisi mundial:

Pàgines web (articles i vídeos)

- ❖ [Judith Butler sobre coronavirus y poder](#)
- ❖ [En Portada - Pandemia en la gran ciudad - RTVE.es](#)
- ❖ [Marina Garcés: «La fragilitat, qüestió individual i col·lectiva?»](#)
- ❖ [Marina Garcés: «El control social será uno de los grandes ganadores de la pandemia»](#)
- ❖ [Informe: «La infancia confinada»](#)
- ❖ [La doctrina del shock. Naomi Klein](#)

Llibres

- ❖ Giorgio Agamben, Slavoj Žižek, Jean Luc Nancy, Franco "Bifo" Berardi, Santiago Lopez Petit, Judith Butler, Alain Badiou, David Harvey, Byung-Chul Han, Raul Zibechi, Maria Galindo, Markus Gabriel, Gustavo Yanez Gonzalez, Patricia Manrique i Paul B. Preciado (2020). *Sopa de Wuhan. Pensamiento contemporáneo en tiempos de pandemias.*
- ❖ [Naomi Klein \(2007\). La doctrina del shock.](#)
- ❖ [Slavoj Žižek \(2020\). Pandemia. La covid-19 estremece al mundo.](#)

Petits i grans passos

Fotografia disponible en Stocksnap - Wood texture- de Matt Bango.
<https://stocksnap.io/photo/wood-texture-URMDVT5LOM>

L'experiència compartida en el transcurs d'aquest primer curs, 2019-2020, amb el nou model de pràctiques, no ha estat exempt de múltiples qüestions, que en alguns moments ens han pogut semblar, per la novetat pel que feia al nombre d'hores i al temps i espai en els seminaris, una mica vacil·lants i incertes. Encara més si hi afegim els esdeveniments i les implicacions que han tingut, sobretot en el segon semestre, els efectes causats per la pandèmia de la COVID-19.

Durant aquest temps hem convidat tot l'equip docent a compartir les seves experiències en el seminari, així com els elements que consideraven eixos centrals en la seva pràctica formativa. Han estat constants les trobades en què les aportacions d'unes i altres han anat enriquint el dia a dia dels seminaris de supervisió. Les narratives a través dels diaris, quaderns de bitàcola i autonarratives visuals, la importància de l'escriptura i les seves dificultats, les fragilitats emocionals, les vivències en el confinament, les tensions que es donaven per a l'elaboració de l'informe-memòria-relat de les pròpies experiències reflexionades en els seminaris i tutories, com aproximar-les o propiciar la trobada amb la lectura, la necessitat d'un pensament crític, els operadors d'anàlisi posats en joc, la responsabilitat i el respecte en el procés de pràctiques i amb les companyes de seminari, les devolucions de la seva escriptura, les trobades, acords i desacords amb els centres de pràctiques, etc. han anat ordint tot un complex entramat que ha aportat grans aspectes per debatre i cohesionar com a equip.

El que hem compartit aquí podem considerar-ho petits i potser a vegades, només a vegades, grans passos, sobretot perquè aquest camí encara es troba en els seus inicis, però sabem que gràcies al vostre esforç, treball, coneixement i experiència aviat es consolidarà.

Moltes gràcies per totes les vostres aportacions.

Referències bibliogràfiques

COSTA, S.; NOVELLA, A.; FORÉS, A.; CABRERA, O.; BALLESTER, M.; CIURANA, A.; FOLGUEIRAS, P. (2013). *Materials didàctics de suport a les pràctiques externes d'educació social. Grau d'Educació Social*. Barcelona: Universitat de Barcelona. Dipòsit Digital: <http://hdl.handle.net/2445/34300>

ESCOLAR, C. (2010). «Institución, Implicación, Intervención. Revisando y revisitando las categorías del Análisis Institucional». *Acciones e Investigaciones Sociales*, n. 28, juliol 2010, p. 235-250.

FORMENTI, L. (2009). «Una metodología autonarrativa para el trabajo social y educativo». *Cuestiones Pedagógicas*, n. 19, 2008/2009, p. 267-284.

GÓMEZ MUNDÓ, A. (2012). *Sabers i sentits de l'educació social. Sostenir l'ofici*. Barcelona: UOC.

GÓMEZ MUNDÓ, A. (2019). «El moviment de l'aprenentatge i l'aprenentatge de moure's». *Quaderns d'Educació Contínua*, n. 41. DOI 10.7203/QEC.41. 15019, p. 30-36.

LLORET, C. (1998). «Prólogo». A Pérez de Lara. *La capacidad de ser sujeto*. Barcelona: Laertes.

MC EWAN, H.; EGAN, K. (comp.) (2003). *La narrativa en la enseñanza, el aprendizaje y la investigación*. Buenos Aires: Amorrortu.

OROZCO, S.; HORMAZABAL, R.; QUILES, E. (2019). «El uso del análisis institucional como recurso pedagógico en la formación docente universitaria». *Paulo Freire. Revista de Pedagogía Crítica*. Any 17, n. 21, gener-juny 2019, p.164-185.

PEREIRA DOMÍNGUEZ, M. C. (2005). «Cine y educación social». *Revista de Educación*, n. 338, 2005, p. 205-228.

PÉREZ DE LARA, N. (2001). «Identidad, diferencia y diversidad: mantener viva la pregunta». A J. Larrosa (comp.). *Habitantes de Babel. Políticas y poéticas de la diferencia*. Barcelona: Laertes.

PLANELLA, J. (2014). *El oficio de educar*. Barcelona: UOC.

PLANELLA, J. (2009). *Ser educador. Entre pedagogía y nomadismo*. Barcelona: UOC.

SIERRA NIETO, J.; CAPARRÓS MARTÍN, E.; MOLINA GALVAÑ, M. D.; GARCÍA, N. (2017). «Aprender a través de la escritura. los diarios de prácticas y el desarrollo de saberes experienciales». *Revista Complutense de Educación*, n. 28. DOI: https://doi.org/10.5209/rev_RCED.2017.v28.n3.49708 .

Fotografies:

Les fotografies que surten en aquesta guia estan disponibles a la web Picography <https://picography.co/> i a la web StockSnap <https://stocksnap.io/>. Totes les fotografies estan subjectes a llicència CC0.

Reconeixement – No comercial – Sense obra derivada (*by-nc-nd*): permet utilitzar l'obra original sempre que es reconegui l'autoria, s'indiqui la llicència i l'ús de l'obra no tingui una finalitat comercial. La creació d'obres derivades no està permesa a priori i, per tant, es requereix l'autorització corresponent.

Como citar aquest document:

Díaz, G., Mateos, A. i Girbés, S. (2021). *Guia per a docents de l'assignatura de supervisió del pràcticum d'educació social de la Universitat de Barcelona*. Barcelona: Dipòsit Digital de la Universitat de Barcelona. Col·lecció OMADO.
DOI: [10.13140/RG.2.2.24611.78881](https://doi.org/10.13140/RG.2.2.24611.78881)

UNIVERSITAT DE
BARCELONA

